

N:o 64.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 27 April 1881.
— — — — Andra Kammaren den 27 — —

Riksdagens underdåniga skrifvelse, angående beviljade anslag till statens jernvägsbyggnader samt anvisande af statsbidrag till understöd för enskilda jernvägsanläggningar.

(Stats-Utskottets Utlåtande N:o 40 och Memorial N:o 49.)

S. A. K.

I den till innevarande Riksdag aflättna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof har Eders Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, för fullbordande af arbetena å ej mindre den vid propositionens afgifvande redan beslutade delen af *norra stambanan genom Norrland* än ock *tvärbanan mellan Torpshammar och riksgränsen*, för år 1882 anvisa 500,000 kronor.

Denna nådiga framställning har blifvit af Riksdagen bifallen.

Eders Kongl. Maj:t har derjemte i den nådiga statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen besluta, att *en stambana* af samma spårvidd och trafikförmåga som de öfriga stambanorna genom Norrland skulle anläggas *från Brücke station* eller lämplig punkt i dess närhet å tvärbanan öfver Helligumsjön *till Sollefteå* eller annan tjenlig punkt i närheten deraf vid Ångermanelfven, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att

förordna om de orter, jernvägen borde genomgå, och de ställen, den skulle anlöpa, samt för påbörjandet af berörda stambana för år 1882 anvisa ett särskildt anslag af 2,500,000 kronor.

Jemte det Riksdagen funnit goda grunder kunna ur sakens egen natur hemtas för den af Eders Kongl. Maj:t föreslagna jernvägsliniens byggande, har Riksdagen ansett ett ytterligare skäl härför förefinnas, af beskaffenhet att böra noga beaktas. Under en lång följd af år hafva statens och enskildas jernvägsbyggnader till sig dragit en betydlig del af landets arbetskraft, sysselsatt ingenjörer och kroppsarbetare i stort antal. Enligt Riksdagens förmenande bör upphörandet, för en längre eller kortare tid, af all jernvägsbyggnad för statens räkning ej lämpligen inträda omedelbart efter jernvägsarbetenas bedrifvande i det omfång som hittills egt och för det närvarande eger rum, utan någon öfvergång beredas genom årligt användande af ett mindre betydligt jernvägsanslag. För vinnande häraf torde äfven ett något mindre anslag än Eders Kongl. Maj:t begärt vara tillräckligt, och Riksdagen har därför, och då arbetena på den föreslagna nya linien lära komma att på ett enda arbetsdistrikt bedrifvas, ansett det för år 1882 begärda belopp till ifrågavarande jernvägsbyggnad utan olägenhet kunna till 2,000,000 kronor nedsättas.

I sin underdåniga skrifvelse den 14 Maj 1880, angående utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel, yttrade sistlidne års Riksdag, att, sedan de då under arbete varande stambanorna fulländats, statens jernvägsbyggnader, äfven om de blefve fortsatta norr om den norrländska tvärbanan, sannolikt icke derefter komme att bedrifvas i den omfattning, att någon särskild styrelse för utöfvandet af tillsynen derå vidare blefve behöflig. På detta yttrande har vid ifrågavarande ärendes behandling Riksdagens uppmärksamhet fästats, enär jernvägsbyggnadernas fortsättning nu kommer att försiggå i så ringa omfång i förhållande till hvad tillförene egt rum.

Mot den af Eders Kongl. Maj:t föreslagna sträckning för ifrågavarande linie har Riksdagen ej någon väsentlig erinran att göra; dock har Riksdagen i afseende härå funnit vid ärendets behandling kunna upplysningar gifva anledning till det antagande att, såsom till exempel Stuguns kommun i en till Eders Kongl. Maj:t ingifven underdånig skrift anført, en i någon mån förändrad riktning för en eller annan del af banan skulle kunna, efter blifvande ytterligare undersökningar, ifrågakomma för att bereda en ökad trafikinkomst.

I öfverensstämmelse med hvad här ofvan anförts, har Eders Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag blifvit på det sätt bifallet, att Riksdagen beslutat, att en stambana af samma spårvidd och trafikförmåga som

de öfriga stambanorna genom Norrland skall anläggas med utgångspunkt från Bräcke station eller lämplig punkt i dess närhet och med genomlöpande af de orter och ställen, Eders Kongl. Maj:t med anledning af anställda undersökningar kan finna godt närmare bestämma, framföras till Helligumsjön och vidare till Sollefteå eller annan tjenlig punkt i närheten deraf vid Ångermanelfven, samt för påbörjandet af berörda stambana för år 1882 anvisat ett särskildt anslag af 2,000,000 kronor.

Med bifall till Eders Kongl. Maj:ts förslag har Riksdagen till fullbordande af Halmstad—Jönköpings jernvägsaktiebolags *jernväg mellan Halmstad och Nässjö* beviljat ett anslag utan återbetalningsskyldighet till belopp af femhundredrusen kronor att, sedan hela jernvägen blifvit färdigbyggd och med allt hvad dertill hörer afsynad och godkänd samt till allmän trafik upplåten, dock ej före utgången af år 1882, tilldelas nämnda bolag, emot vilkor att bolaget skall vara skyldigt underkasta sig de bestämmelser, Eders Kongl. Maj:t för statsbidragets erhållande kan finna lämpligt att i nåder föreskrifva.

Angående *understödjande af enskilda jernvägsanläggningar* hafva åtskilliga förslag blifvit af enskilde motionärer inom Riksdagen väkta.

Det gagn, som de enskilda jernvägsanläggningarna medföre såväl för statens stambanor, till hvilka många af dem föra en större trafik, som ock för landets hela utveckling, har Riksdagen ansett vara allt för betydande för att icke staten skulle ännu under någon tid lemna sitt understöd till dylika arbetens utförande, helst ofvan omnämda förslag otvetydigt utvisa ett fortfarande behof af ytterligare jernvägsförbindelser, äfvensom att flera sådana af framstående vigt och nytta äro ifrågasatta, men att tanken på deras utförande sannolikt, till skada för såväl det allmänna som de orter, hvilka af dessa jernvägslinier vänta en ytterligare förkofran, måste öfvergifvas, om staten undandrager dem allt understöd.

Då Riksdagen emellertid ej varit i tillfälle att åstadkomma tillfredsställande utredning om det ena eller andra jernvägsföretagets företrädesrätt till statsunderstöds erhållande, har Riksdagen ej ansett någon

anledning förefinnas att frångå det sätt, Riksdagen för de senaste tio åren använt för dylika företags befrämjande och hvilket visat sig synnerligen lämpligt, nemligen att ett erforderligt belopp ställes till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för att under nästa femårsperiod till låneunderstöd för enskilda jernvägar användas.

Beloppet af en dylik lånefond, hvilket föreslagits dels till tio, dels till fem millioner kronor, har Riksdagen ansett kunna nedsättas under hvad åren 1871 och 1876 bestämdes, dels med afseende derå att behovet antagligen nu är mindre, dels med hänsyn dertill att Riksdagen ansett ett något större bidrag af vederbörande intressenter nu böra påkallas; och har Riksdagen med anledning häraf bestämt fondens belopp till 5,000,000 kronor.

De hufvudsakliga förändringar i villkoren för statslåns erhållande, hvilka innevarande Riksdag beslutat, får Riksdagen härmed anmäla. Främst bland dessa förekommer, att Riksdagen, för att vinna en ökad styrka hos de bolag, som blefve med statslån understödda, och dymedelst åstadkomma större säkerhet för statslånens återbetalning, ansett lånen böra bestämmas till högst hälften af anläggningskostnaden i stället för förut stadgade två tredjedelar. I verkligheten är den nedsättning af det högsta medgifna lånebeloppet, Riksdagen sålunda bestämt, ej mycket afvikande från den tillämpning, de förut gällande bestämmelserna erhållit. De 10,000,000 kronor, hvilka 1876 års Riksdag stälde till Eders Kongl. Maj:ts disposition för att användas till låneunderstöd för enskilda jernvägar, blefvo af Eders Kongl. Maj:t tilldelade sex särskilda jernvägsbolag, hvilka erhöilo, ett 59,62 procent, ett 58,74 procent, ett 57,38 procent, ett 55,75 procent, ett 48,70 procent och ett 37,59 procent af anläggningskostnaden, således i intet fall två tredjedelar af berörda kostnad.

Ofvan omförmälda nedsättning af lånebeloppet äfvensom det nya stadgandet, att minst hälften af den beräknade anläggningskostnaden bör genom tillskott af egna, ej upplånade medel åstadkommas, har Riksdagen ansett så mycket hellre billigtvis kunna stadgas, som staten nu är i tillfälle medgifva en lägre räntefot å lånen än tillföre. Den effektiva ränta, staten fått vidkännas vid sin under senare tider verkställda upplåning, har aldrig öfverskridit, oftast understigit $4\frac{1}{2}$ procent för år; och då ingen anledning finnes att antaga, att ej samma gynsamma förhållande må fortvara under den tid, hvarom nu är fråga, samt enär staten vid sin utlåning till jernvägsanläggningars befrämjande ej torde böra afse någon vinst, har Riksdagen funnit sig kunna nedsätta räntan från fem till fyra och en half procent för år; i sammanhang hvarmed Riksdagen ock beslutat annuitetens nedsättande från

sex till fem procent af ursprungliga lånesumman, genom hvilken ned-sättning, och enär ett lån med en dylik annuitet af fem procent och en räntefot af fyra och en half procent amorteras på något öfver 52 år, den fördel vinnes att det utlemnade lånet amorteras, icke, såsom med de hittills utlemnade lånen är fallet, hastigare, utan på ungefärligen samma tid som det motsvarande lånebelopp, staten för utlåningens bestridande upptagit.

Beträffande sättet för betalningen af den ränta för de första åren af lånetiden, med hvars erläggande anstånd komme att medgifvas, har Riksdagen lemnat en något bestämdare föreskrift än den år 1876 meddelade.

Då numera en lag om inteckning i jernväg kommit till stånd, har naturligtvis, i fråga om säkerheten för de lån, som komme att utlemnas, hänsyn till denna lags stadganden kunnat och bort tagas. Som det likväl i flera fall syntts kunna blifva med stora svårigheter för vederbörande jernvägsbolag förenadt att under den första byggnadstiden och innan arbetet så fortskridit, att inga vidare förändringar i detaljerna af banans sträckning kunna ifrågakomma, erhålla inteckning i sin blifvande jernväg, har Riksdagen ej ansett det böra ovilkorligen stadgas, att lånebelopp skall, innan det får i sin helhet lyftas, vara i jernvägen intecknad, utan har Riksdagen, i betraktande jemväl deraf att enligt den nya lagen det beträffande fordringar, som efter 1881 års ingång uppkomma, ej är fordringsegare, utan endast jernvägens egare medgifvet att söka och erhålla inteckning i jernvägen, ansett tillfyllestgörande säkerhet kunna för staten åstadkommas, dels derigenom att stadgande om bolagets skyldighet att bereda staten första inteckning i jernvägen intoges i bolagsordningen, som är för bolagets alla åtgärder förbindande och från hvars stadganden afvikelse ej kan utan personligt ansvar för vederbörande ega rum, dels ock derigenom att, till dess sådan inteckning meddelats, en tredjedel af det beviljade låneunderstödet skall innehållas.

Frågan om en särskild taxa för samtrafik mellan statens och enskildes jernvägar har på senare tiden tilldragit sig ganska mycken uppmärksamhet, och vid vissa enskilda jernvägslinier, som kunna till anläggning ifrågakomma, har Riksdagen ansett det vara för staten af stor vikt att kunna i sådant afseende öfver det enskilda bolagets åtgöranden bestämma. Visserligen har Eders Kongl. Maj:t redan rättighet att ålägga de enskilda jernvägsbolagen skyldigheten att ingå på en särskild samtrafiktaxa; men då vid koncessions meddelande för en del jernvägar sådan taxa ej varit förutsedd, lärer Eders Kongl. Maj:t ännu ej hafva ålagt bolagen en dylik taxas tillämpning. För framtiden torde

likväl, vid beviljande af låneunderstöd åt enskilda jernvägsbolag, dessas skyldighet att underkasta sig en för trafiken inom det svenska jernvägsnätet så vigtig bestämmelse böra bestämdt framhållas; och har Riksdagen därför bland villkoren intagit ett stadgande jemväl i berörda afseende.

På grund af hvad ofvan anförts, har Riksdagen till låneunderstöd för enskilda jernvägar beviljat och ställt till Eders Kongl. Maj:ts disposition ett extra anslag af 5,000,000 kronor, att utgå under fem år från och med år 1882 med 1,000,000 kronor årligen, dock så att belopp, som ej blifvit till utgående under ett af dessa år anvisadt, må för ett efterföljande år af samma femårsperiod disponeras, egande Eders Kongl. Maj:t att å detta anslag, till understödjande af nya, ännu ej påbörjade enskilda jernvägsanläggningar, anvisa af Eders Kongl. Maj:t beviljade understödsbelopp, att utgå i enlighet med följande vilkor och bestämmelser:

1:o) att kostnadsförslag och arbetsplan fastställas af Eders Kongl. Maj:t, som ock närmare bestämmer de ställen, hvilka jernväg skall beröra, varande det sökande bolaget skyldigt att godtgöra de särskilda kostnader för möjligen erforderliga besigtningar, extra biträdens användande med mera dylikt, hvilka kunna af kostnadsförslaget och arbetsplanens granskning föranledas;

2:o) att låneunderstödet må utgöra högst hälften af anläggningskostnaden efter det fastställda kostnadsförslaget samt lyftas i mån af arbetets fortgång på sätt och å tider, som Eders Kongl. Maj:t bestämmer, dock med iakttagande deraf att bolagsmännens inbetalningar å af dem tecknade belopp skola ske i förhållande till de andelar af lånesumman, som lyftas, och före lyftningen af dessa låneandelar; skolande härjemte en tiondedel af den beviljade låneförsträckningen innestå till dess besigtning af jernvägsanläggningen blifvit i öfverensstämmelse med § 2 mom. 2 af Kongl. kungörelsen den 11 December 1874, angående ordningen för afsyning och besigtning af enskilda jernvägar och deras upplåtande för allmän trafik, förrättad och Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat tillstånd till banans öppnande för allmän trafik;

3:o) att det lånesökande bolaget, för att kunna erhålla statsunderstöd, skall vara skyldigt hos Eders Kongl. Maj:t styrka, att det föfogar öfver ett kapital, som jemte statslånet är fullt tillräckligt till jernvägsanläggningens utförande på sätt arbetsplan och kostnadsförslag innehålla och hvaraf minst så stor del, som motsvarar hälften af den beräknade anläggningskostnaden, bör utgöras af tecknadt eller inbetaldt

aktiebelopp eller eljest utan återbetalningsskyldighet lemnadt tillskott till jernvägsanläggningens utförande;

4:o) att i afseende å ifrågavarande försträckningar skall iakttagas:

a) att annuiteten beräknas till fem procent å ursprungliga försträckningsbeloppet, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fyra och en half för hundra å oguldet kapitalbelopp, och återstoden utgör afbetalning derå;

b) att räntefrihet ej må beviljas, men anstånd med räntans erläggande medgifvas för högst tre år, dock icke utöfver ett år från den dag, då, enligt Eders Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skall vara färdig och för trafik öppnad; skolande beloppet af den ränta, med hvars erläggande anstånd sålunda medgifves, till staten inbetalas, sedan genom de stadgade annuitetsliqviderna all öfrig ränta, med hvilken anstånd icke beviljats, blifvit gulden och kapitalet godtgjort, så att efter nämnda tids förlopp med annuitetens erläggande fortfares så länge, till dess äfven beloppet af den ränta, med hvars erläggande anstånd medgifvits, blifvit till staten inbetaldt; och

c) att kapitalafbetalning skall vidtaga tre år efter den dag, då, enligt Eders Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skall vara färdig och för trafik öppnad;

5:o) att jernvägsanläggningen med alla dertill hörande byggnader och materiel, äfvensom all bolagets öfriga egendom, skall utgöra säkerhet för den af staten lemnade försträckning, och staten till säkerhet för sin fordrans utbekommande erhålla in-teckning med förmånsrätt framför hvarje annan fordran i den jernväg, för hvars anläggning den ifrågavarande försträckningen beviljats; börande ej mindre, såsom vilkor för statslåns erhållande och tillgodonjutande, i bolagsordningen intagas stadgande om bolagets skyldighet att till säkerhet för statens fordran in-teckna bolagets jernväg med förmånsrätt för samma fordran framför hvarje annan fordran hos bolaget, än ock en tredjedel af det beviljade statslånet innestå till dess in-teckning med ofvan stadgad förmånsrätt i bolagets jernväg meddelats för förut lyftade andelar af lånet; hvarjemte ofvanberörda sista tredjedel ej må utbekommas förr än in-teckning för dess belopp med förmånsrätt framför hvarje annan fordran än statens blifvit i bolagets jernväg behörigen meddelad;

6:o) att Eders Kongl. Maj:t skall insätta en ledamot i direktio-nen för hvarje jernvägsbolag, som innehar lån af staten, och utse en revisor att deltaga uti granskningen af bolagets förvaltning och räkenskaper, samt att arfvode till sålunda utsedd direktör och revisor skall bekostas af bolaget;

7:o) att hvarje jernvägsbolag, som erhållit statsunderstöd, skall vara skyldigt underkasta sig så väl de bestämmelser i fråga om samtrafik, hvilka Eders Kongl. Maj:t kan finna godt för bolaget bestämma, som ock i öfrigt alla de villkor och kontroller, som af Eders Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga; samt

8:o) att hvarje sådant bolag, som nyss är nämndt, må, då Eders Kongl. Maj:t så pröfvar lämpligt, dels utan kostnad eller årlig ersättning undfå upplåtelse af den för jernvägsanläggningen erforderliga, Kronan tillhöriga mark, som står under dess omedelbara disposition, hvaremot, när frågan är om boställsjord eller annan åt enskild person med åborätt eller annorledes upplåten kronojord, ersättning derför af bolaget bör lemnas i enlighet med gällande expropriationslag, dels ock kostnadsfritt begagna sådana å Kronans egor belägna kalk- och stenbrott jemte grustäppter, som kunna vara disponibla.

Uti en inom Riksdagen väckt motion har hemstälts, att Riksdagen ville för sin del medgifva och besluta, det Eders Kongl. Maj:t må ega rätt att till det bolag, som före 1882 års utgång förbunde sig att anlägga jernväg från Bergslagernas jernväg till Siljans segelbara vatten, utanordna det af Bergslagernas jernvägsaktiebolag förverkade belopp, 50,000 kronor, att sålunda tillgodokomma den jernvägsanläggning, för hvilken det ursprungligen varit afsedt.

Riksdagen har tagit del af den af Eders Kongl. Maj:t den 26 September meddelade koncession för utförande af bland annat en jernväg från Domnarfvet till Insjön och deraf inhemtat, att koncessionsinnehafvarne ålagts att hos Statskontoret deponera penningar eller värdepapper, som kunde af Eders Kongl. Maj:t godkännas, till belopp af 200,000 kronor, deraf en fjerdedel, eller 50,000 kronor, skulle utgöra säkerhet för utförande af jernvägslinien från Domnarfvet till Insjön, samt att, enligt bestämmelserna i koncessionen, berörda 50,000 kronor skulle tillfalla statskassan i den händelse, att arbetet å nämnda jernvägslinie ej blefve å utsatt tid i allo fullbordadt.

Koncessionshafvarne och deras rättsinnehafvare hafva emellertid nödgats helt och hållet afstå från anläggningen af ifrågavarande jernvägslinie, som enligt koncessionen bort före utgången af år 1879 vara fullbordad; och har styrelsen för Bergslagernas jernvägsaktiebolag, på sätt ett Riksdagen meddeladt utdrag af dess protokoll den 7 sistlidne Februari utvisar, till svar å gjord förfrågan, beslutat meddela den för-

klaring, att styrelsen för sin del funne det särdeles önskvärdt, att ifrågavarande, af bolaget deponerade medel, 50,000 kronor, komme till användning för den för Dalarne så viktiga samfärdsel mellan Borlänge och Siljan, hvilken ingått i planen för Bergslagernas jernvägsaktiebolags verksamhet, men oaktadt sin stora betydelse i följd af finansiella svårigheter måst af bolaget lemnas utförd.

Då ifrågavarande belopp är af vederbörande koncessionsinnehafvare förverkadt, har Riksdagen ansett billigt, att detsamma kommer den ort till godo, som i sin mån bidragit till medels anskaffande för den beslutade jernvägslinien, men, till följd af omständigheter, på hvilka ortens invånare ej kunnat inverka, hittills måst vara i sakuad af den med deras bidrag afsedda jernvägsförbindelsen. Vid det förhållande att, såsom upplyst blifvit, ansträngningar nu göras för berörda, allmänt gagneliga jernvägsanläggnings utförande genom ett nytt, under bildning varande enskildt bolag, torde ock beloppet ej lämpligen böra af staten disponeras på annat sätt än som med dess ursprungligen afsedda ändamål öfverensstämmer. På det likväl säkerhet i sådant afseende må vinnas, har Riksdagen ansett nödigt, att Eders Kongl. Maj:t bestämmer de vilkor, på hvilka medlen må få af det nya bolaget utbekommas.

Riksdagen har alltså beslutat att för sin del medgifva, det Eders Kongl. Maj:t må ega rätt att på vilkor, Eders Kongl. Maj:t finner för godt att bestämma, till ett bolag, som före 1882 års utgång förbundit sig att anlägga normalspårig jernväg från Bergslagernas jernväg till Siljans segelbara vatten, såsom bidrag till dess jernvägsanläggning öfverlemla ifrågavarande, såsom säkerhet för utförande af jernvägslinien Domnarfvet—Insjön i Statskontoret deponerade belopp af 50,000 kronor.

Riksdagen framhärdar etc.

Stockholm den 27 April 1881.
